

BRYTER INTE RIKSDAGEN MOT GRUNDLAGEN?

Slutversion

Den 20 november kommer, om allt går som planerat, riksdagen att godkänna Lissabonfördraget utan någon större debatt. Det är beklagligt ty Lissabonfördraget utgör ju slutpunkten för en lång process som lett till en union som är långt ifrån den vi blev medlemmar av 1995.

Sverige är delat i uppfattningen om detta. Men oavsett hur man ser på det, bör vi kunna enas om att form och innehåll för den svenska demokratin ändrats på ett dramatiskt sätt med EU-medlemskapet. All makt utgår inte längre från det svenska folket, och riksdagen är inte längre dess främsta företrädare såsom regeringsformens inledande paragrafer anger.

Istället gäller, för att använda lagrådets ord, att de befogenheter som nu överläts *”är så omfattande och betydelsefulla att riksdagens ställning reellt sett urholkas i väsentlig grad”*, tvärt emot den mening som riksdagen gav uttryck för inför medlemskapet 1995.

Då fastslogs att överlåtelse av makt till EU kan ske inom ramen för grundlagen, bara om det inte strider mot principerna för det svenska statsskicket. I annat fall måste grundlagen ändras något som den politiska majoriteten vill undvika, eftersom det kan bana väg för EU-skeptiska partier i riksdagen.

Riksdagens tolkning av begreppet principerna för statsskicket är att *”riksdagens ställning får inte urholkas i väsentlig grad”*. Det är nog ingen slump att lagrådet i citatet ovan använt exakt samma ord som riksdagen och det gör slutsatsen enkel: det som kan överlåtas av makt har passerat den gräns som riksdagen själv satt. Om detta inte är ett brott mot grundlagen, vad är det då?

Är riksdagen ouppmärksam eller bryter riksdagen medvetet mot grundlagen när den nu hävdar att Lissabonfördraget kan godkännas utan en ändring av den? I så fall kan man frestas att tro att för riksdagsmajoriteten gäller att EU är viktigare än de lagar som gäller för riksdagens beslut. Med andra ord, grundlagen är bara till för att ge väljarna en bild av de regler som begränsar politikernas handlingsfrihet

- regler som i praktiken lätt kan åsidosättas?

Mera troligt är dock att riksdagen anammat regeringens synsätt på två helt centrala punkter. Den första gäller det marginalistiska som innebär att varje ny överföring av befogenheter bedöms som ett separat steg i jämförelse med tidigare gjorda överlåtelser och inte tillsammans med dem som en totalitet.

Med den ansatsen har det varit lätt att godta regeringens skrivningar om att den överlåtelse av makt som föreslås ske är så marginell i förhållande till den makt som redan tidigare överlåtits, att den inte ändrar formerna för vårt EU-samarbete. Godkännandet kan därmed göras utan en ändring av grundlagen.

Och så har regeringen argumenterat varje gång en överlåtelse varit aktuell. Fram till Lissabonfördraget (eller rättare sagt dess i stort sett identiska föregångare som röstades ner i ett antal folkomröstningar) betraktades överlåtelseerna t o m som så betydelselösa att den dåvarande regeringen inte ens ansåg att lagrådet behövde höras.

Den andra centrala punkten rör synen på EU:s beslutsformer. De fördragsändringar Sverige har godkänt och står i begrepp att godkänna handlar nämligen till stor del om beslutsformerna inom EU. Det är genom att ändra dessa, som befogenheterna överläts till EU. Konkret åstadkoms detta genom att tidigare överlåtna befogenheter flyttats från de mellanstatliga delarna av samarbetet (pelare 2 och 3) till det överstatliga (pelare 1). Men då ersätts samtidigt krav på enhällighet med majoritetsbeslut. Den sakliga innebörden av det är att Sverige avstått från sin vetorätt i en rad frågor.

Regeringen ser dock inte en ändring i beslutsformerna som något problem, och detta innebär enligt den inte heller någon ny överföring av beslutanderätt. Skall riksdagen ta detta för givet, trots att lagrådet i sitt yttrande slår fast att med det införs en ny princip i den svenska självstyrelsen, den att *"majoritetsbeslut leder till att varken de svenska väljarna eller riksdagen kan ställa någon till ansvar i de fall där den svenska representanten blivit nedröstad i ministerrådet. Detta innebär att vad som är en fundamental princip för den svenska självstyrelsen inte får genomslag inom de områden där överlåtelse av beslutanderätt sker"*.

Värt att notera är också hur riksdagen i alla sina uttalanden pekat på hur viktigt det mellanstatliga samarbetet är, som bygger på enhällighet och ju ger Sverige veto i varje fråga. Men trots det kommenterar riksdagen inte ens lagrådets formulering på denna punkt.

Istället för att bilda sig en självständig uppfattning om dessa frågor har riksdagen alltså okritiskt godtagit och gjort regeringens synsätt till sitt. Omfattande överlåtelse av makt till EU har på så sätt kunnat smygas igenom utan föregående ändring i grundlagen. Oviljan att granska den sammanlagda effekten av de överlåtelse som skett, har i själva verket lett till att riksdagen avlövats sig själv från mycket av sin makt.

Regeringen är fri att lägga fram vilka förslag den vill. Det är riksdagens uppgift att noga granska dessa. I fråga om överlåtelse av befogenheter är uppgiften särskilt viktig, inte bara för att den handlar om grundlagen utan också för att den direkt berör riksdagens ställning. Överföring av makt till EU påverkar ju inte främst regeringens maktställning utan riksdagens.

Vi har nu kommit till vägs ände. Den svenska grundlagen speglar inte de förskjutningar som har ägt rum sedan Sverige blev medlem av EU, utan ger väljarna en missvisande bild av var besluten fattas och hur. Lagrådets skrivningar ger klara belägg för detta.

Att godkänna Lissabonfördraget med blott en enda omröstning i riksdagen som regeringen och riksdagsmajoriteten vill – låt vara med krav på 75 procents majoritet – gör det möjligt att än en gång karva ut en bit av den svenska självstyrelsen utan att väljarna får säga sitt och i strid med grundlagen såsom riksdagen tolkat den.

Det må så vara att detta tillvägagångssätt är möjligt i strikt juridisk mening, men det var väl knappast så det var tänkt att gå till. Vi har därför till Riksdagen föreslagit att Lissabonfördraget skall godkännas i samma ordning som gäller för stiftande av grundlag; två beslut med mellanliggande val. Ett alternativ som diskuterats är folkomröstning.

Vårt förslag grundar sig inte främst på hur vi ser på fördraget som sådant, utan handlar om respekt mot väljarna. Att inte ge dem

möjlighet att få säga sitt om Lissabonfördraget och på det vis som grundlagsfäderna tänkt sig är ett svek mot vårt uppdrag.

Man kan tycka att frågan om beslutsformer är närsynt. Vi som värnar demokratin tycker inte så. Grundlagen finns för att tygla den politiska makten. Om vi som riksdagsledamöter inte respekterar den, hur skall vi då kunna kräva av våra väljare att de skall respektera de lagar vi stiftar?

Ett godkännande enligt två-beslutsmodellen innebär dock en viss försening av fördragets ikraftträdande. Med Irlands nej spelar detta inte någon större roll. Fördraget kan ändå inte träda i kraft den 1 januari 2009 som var tänkt.

Mot denna försening skall vägas de stora fördelar som finns av att godkänna fördraget på det sätt vi föreslår. Förutom att det ger riksdagen möjlighet att ändra i grundlagen så att den speglar den utveckling som skett sedan 1995, tvingar det politiker att på allvar tala om EU med väljarna. Men viktigast av allt, när väljarna får delta i beslutsfattandet på det sättet det är tänkt, ökar respekten inte bara för demokratin utan ger även EU-projektet legitimitet.

Anne-Marie Pålsson (m)

Sven Bergström (c)

Annelie Enochson (kd)

Eva Selin Lindgren (c)

Per Lodenius (c)

Lennart Sacrédeus (kd)

Ingemar Vänerlov (kd)